

Haberleşme Özgürlüğü ve Kişisel Bilgilerin Korunması

Bilg.Y. Müh. Tahir Emre Kalaycı
emre.kalayci@emo.org.tr

Türkiye'nin gündemine birden bire bir dinleme olayı düştü. Uzun süredir haberleşme özgürlüğüne yönelik olarak bu kadar açık bir durum ortaya çıkmamıştı. Bir milletvekilinin söylediklerinin aynen basında yer alması olayın patlak vermesine neden oldu. Ülke çapında haberleşme özgürlüğünün ne kadar kötü durumda olduğunu ortaya çıkaran bu durum, insanların acaba dinleniyor muyum endişesi yaşamasına da neden oldu. Türkiye'de yasalara dayanarak istihbarat amacıyla bir çok insanın meşru zeminlerle dinlendiği, hatta bazı basın organlarında kapasitenin dolmuş olması nedeniyle, dinlenen telefon sayısını arttırmak için ihalelerin düzenlendiği haberleri çıktı.

Bu olayın ve tüm dinleme olaylarının kişilerin haberleşme özgürlüğüne yönelik olarak ciddi bir engel olduğu gerçeği görmezden gelinemez. Bu sadece bir dinleme değil, iddialara göre cep telefonlarının yardımıyla izleme anlamına da gelmektedir. Bunlara ek olarak internet yasaları, kişisel verilerin korunması yasa tasarısı incelendiği zaman, *insanların bireysel özgürlüklerini ellerinden almaya* yönelik çabalar olduğu gözlemlenecektir. Her zaman demokrasi vurgusu yapan hükümetlerin, kendi çıkarlarına

yönelik olarak özgürlükleri kısıtlamayı olağan görmesi, iktidar demokrasi anlayışının tipik bir örneğidir.

Devletin meşru bir şekilde sunarak yaptığı izleme, dinleme eylemi; çok kolay bir şekilde satın alınabilen aygıtlarla, bireylerin kendi kendilerine başkalarını dinleyebilmesine olanak sağlamaktadır. İnternet üzerinde en acemi kullanıcının bile yapabileceği basit aramalar sonucu, insanların cep telefonlarını, ev telefonlarını, evlerini dinlemeye yönelik casus donanım ve yazılımları bulmak ve satın almak oldukça kolaylaşmıştır. Aşağıda bu dinleme olayında kullanılan bazı donanımlar ve bilgilerini inceleyebilirsiniz:

Kızılötesi Uzaktan Dinleme sistemi V2: Lazer teknolojisi ile çalışan V2'nin satış fiyatı 265 bin dolar. Başta ABD istihbaratı olmak üzere bir çok istihbarat servisinde kullanılıyor. 500 metre menzili V2 ilk bakışta uzun objektifli fotoğraf makinesini andırıyor. Lazer ışığını dinlenmek istenen binanın penceresine yansıtıyor. Işın, içerideki konuşmanın yaydığı ses dalgalarının camda yaptığı titreşimleri algılayarak ikinci bir ışınla geriye gönderiyor. Cihaz, lazerle geri gelen ses dalgalarını deşifre ederek ses sinyallerine çeviriyor. Anında kaydediyor. Ses

kayıt kalitesi mükemmel. Ancak kullanımı karışık olduğundan operasyon öncesi, cihazla birkaç gün pratik yapılması gerekiyor.

Çanak antenli dinleme sistemi: DetectEar adı verilen bu sistemin çalışma prensibi uydu antenleri ile aynı. Cihazın çanağı dinlenmek istenen kişinin bulunduğu yöne doğru çevriliyor. Özellikle açık alanlarda iki üç kişinin aralarında yaptığı konuşmaları dinlemek için ideal. Çanak, 100 metre uzaktaki konuşmalardan havaya yayılan ses dalgalarını alıyor. Cihazın iç bükey (parabolik) bölümü tarafından bir noktada toplanıyor. Ve tam o noktada bulunan mikrofon ses dalgalarını kaydediyor. Fiyatı 700 dolar. Şarjlı pille 100 saat çalışabiliyor.

Cep telefonu dinleme sistemi: GSM 2060TP adlı bu sistem, 2 kilometre çaplı alanda cep telefonlarından yapılan tüm konuşmaları dinliyor. Sistem, havadaki GSM elektromanyetik dalgalarını bir kodlama programıyla deşifre ediyor ve konuşmaları kaydediyor. Eskiden herhangi bir odaya sabitlenerek çalıştırılan cihaz artık teknoloji sayesinde minivanlara da monte ediliyor. 2 kişilik bir ekiple istenilen bölgede dinleme yapıyor.

Böcek (Bug) : Sadece 15 gram ağırlığındaki bu cihaz, tüm istihbarat

servisleri tarafından kullanılıyor. 18 saat ömrü bulunan böcek adlı cihaz genellikle kısa operasyonlar sırasında kullanılıyor. Cihaz aslında bir radyo vericisinden oluşuyor. Bir madeni paradan daha küçük olan böcek, ortamdaki konuşmaları anında radyo alıcısına gönderiyor. Gerekliğinde iki pille bile çalışabilen radyo alıcısının başındaki kişi ise konuşmaları detaylarıyla dinliyor. Böcek 24 metre mesafedeki tüm sesleri alabiliyor.

Ev telefonu dinleme: Paralel Telephone Transmitter adı verilen cihaz, sabit telefonların ahizelerine veya telefon kablolarına takılıyor. 100 gram ağırlığında. Sabit hatlardaki konuşmaları radyo dalgaları ile istihbarat elemanının yanındaki alıcıya iletiyor. Pilsiz çalışan cihaz, enerjisini telefon kablolarındaki elektrik akımından elde ediyor.

GSM Intercept A5.41 Chatter Guard: Bu cihaz, belli bir zaman içinde sadece numarası verilen tek bir cep telefonunu dinliyor. En büyük özelliği ise bazı anahtar sözcükleri tanıyabilmesi. Örneğin dinlenen kişi bir terör zanlıysa, cihaza anahtar sözcük olarak "İstanbul" ya da "bomba" girilebiliyor. Zanlı bir telefon konuşmasında ne zaman bu sözcükleri kullansa, cihaz devreye giriyor ve konuşma aynen hafızaya kaydediliyor. Ayrıca, kayıt altına alınan konuşmalarda başka bir anahtar sözcükle arama da yapılabilir.

Dinlemeyi nasıl önleriz?

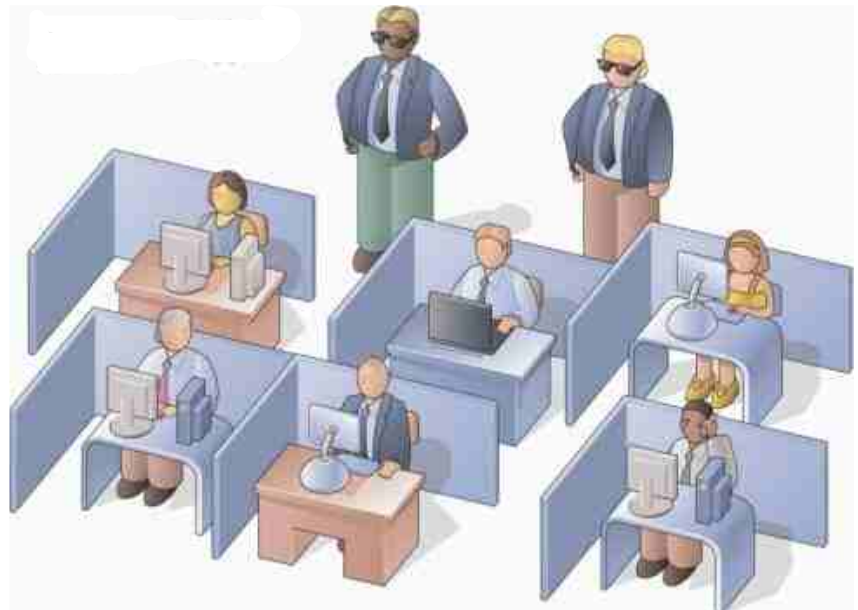
1991 yılında Pretty Good Privacy (PGP) adlı kriptolama yazılımını (PGP yazılımını ve gerçekleştirmelerini kullanarak İnternet üzerindeki tüm yazışmalarınızı şifreleyerek, sizin okumasını istediğiniz kişi dışındaki kişilerin okumasını engelleyebilirsiniz) geliştiren ve ücretsiz olarak internette dağıtan Phillip

Zimmermann'ın yeni yazılımı ZRTP sesli iletişimin üçüncü kişiler tarafından dinlenmesini olanaksız kılıyor. PGP yazılımının şifrelediği dosyalar yıllardır üstünde çalışılmasına karşın kırılabilmiş değil. Benzer yöntemler kullanan ZRTP ise Zimmermann tarafından ABD Başkanı George W. Bush'un keyfi telefon ve iletişim izlemesini olanaklı kılan yeni düzenlemesine tepki olarak geliştirilmiş. Yazılımın şifresini şu ana kadar dünyanın en gelişmiş bilgisayar sistemlerinden birine sahip olan ABD Ulusal Güvenlik Dairesi dahi kıramamış.

Geleneksel telefon dinleme görüşülen hat üstüne 'saplama' denilen bir yöntemle paralel bir dinleme cihazı yerleştirmeye oluyor. İnternet üstündeki MSN ve benzeri şifresiz iletişim yazılımlarında da aynı şekilde dinleme yapmak olanaklı. Hatta kimi casus yazılımlar yüklü olduğu bilgisayardaki konuşmaları ses dosyası olarak ayrıca kaydedip karşıya yolluyor. ZRTP yazılımı her görüşme için her iki tarafta da özel bir anahtar yaratıyor ve görüşme sonunda anahtar geçersiz kalıyor. Yani her iki tarafın

da anahtarını kırmadan görüşmeye saplama yapılırsa bile şifreli olduğu için bir şey anlamak olanaksız. Bu anahtarlar Diffie-Hellman tabanlı bir algoritmayla yaratıldığı için kırılması teknik olarak şu anki bilgisayar kapasiteleriyle milyonlarca yıl sürececek bir çalışma gerektiriyor.

Prof. Dr. Erdener Yurtcan bu konu ile ilgili yazısında "bu alanda gözden kaçırılmayacak olan bir tespit şudur: Telefon dinleme, kişinin haberleşme özgürlüğü ile devletin suçla mücadele amacı ve kamu düzenini sağlama hedefi kavramlarının karşılıklı geldiği bir bölgedir. Bu nedenle neyin mümkün olacağı, neyin mümkün olmayacağı belirlenmesi zor bir konudur. Bu çizginin iyi biçimde çizilmesi kaçınılmazdır. Dikkatten kaçırılmaması gereken temel ilke şudur: **Toplumda yaşayan kişiler kuşkuya düşmeleri nedeniyle özgürlüklerini kullanmazlarsa, bu toplum bireyin huzur içinde yaşadığı bir toplum olamaz.** Son günlerde ülkemizde yaratılan ortamda, kişilerin elleri telefonlardan kaçıyor, bu konuda hatalar var demektir. Başka alanlarda da bu dengenin iyi

kurulması şarttır. Örnek: Önleme araması toplumda kamu düzeninin kurulması ve esenliğin sağlanması için şarttır. Ancak bunun ölçüsü doğru konulamadığı ve insanların evlerinden dışarı çıkma-dıkları bir toplumda, huzurdan söz edilemez. Özgürlüklerin kullanılmadığı bir toplum, bireyi ön planda mütalaa eden bir toplum olamaz” diyerek önemli noktalara değinmiştir.

Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'a da kulak vermek gerekiyor. Yasadışı telefon dinlemelerini önleme olanağı bulunmadığını belirten Binali Yıldırım, bunu engellemenin tek yolunun “konuşmamak” olduğunu söyledi. Yıldırım, 70 milyon nüfusun dinlenilmesinin ise olanaklı olmadığını belirtti. Yıldırım, "Haberleşme özgürlüğü Anayasada ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde güvence altına alınmıştır. Ancak bir ülkenin devletiyle milletle bölünmez bütünlüğünü korumaya yönelik istihbarat toplama ve suçlarla mücadele etmek için yasal yollardan dinleme durumu her ülkede mevcuttur. Türkiye'de de uygulanan bundan başka bir şey değildir" diye konuştu. Bu durumun iktidarların elinde olmasının ne tür zararları olduğundan ve demokrasiye vurduğu darbeden bahsedilmemesi, bu durumun yanlış bir şekilde süreceğini gösteriyor.

Kişisel Verilerin Korunması

Dünya çapında başta ABD olmak üzere terör bahane edilerek başlatılan uygulamalar kişilerin kişisel özgürlüklerine saldırılar şeklinde olmaktadır. Bu kapsamda dünyanın çoğu yerinde "terörle mücadele" kapsamında kişisel verilerin güvenlik amacıyla kullanılması çalışmaları da yapılmaktadır. Bu çalışmalar Avrupa Birliği tarafından dayatılan "Kişisel verilerin

korunması ve Mahremiyet" yasa çalışmaları ve tasarılarıyla çelişebilmektedir. Özellikle "Mahremiyet" konusunun eksikliği göze çarpmaktadır. Yasa tasarısındaki istisnalar yasanın amacından sapmasına ve verilerin korunmamasına neden olabilecektir.

Türkiye'de tartışma "vatandaşlık numarası" çıkınca "fişlenme" endişesiyle başlamıştı. E-devlet uygulaması ile "vatandaşlık numarası" bilinen herkesin örneğin "vukuatlı nüfus kaydı" bilgilerine erişmek olanaklıydı. Bu endişeler giderilmeden hükümet, uzmanlara danışmadan "Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı" nı hazırlayıp TBMM'ye sundu. Adından farklı olarak bu yasa tasarısının amacının verilerin korunmasından ziyade, bu verilerin bir havuzda toplanarak, çok sayıda gerekçeyle erişimin kolaylaştırılması olduğuna ilişkin eleştiriler yapılmaktadır. Tasarı kapsamında "kimliği belirlenebilir gerçek ve tüzel kişilere ilişkin bütün bilgiler" kişisel veri olarak tanımlanırken, bu bilgilerin nasıl toplanacağı, nasıl korunacağı ve nasıl kullanılacağını düzenliyor. Bu kişisel bilgiler içerisine teknik bilgiler dışındaki aşağıdaki maddeyle açıklanan bilgiler de ekleniyor:

"İrk, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep veya diğer inançlar, dernek, vakıf, sendika üyeliği, sağlık ve özel hayatla ilgili veriler kayıt altında işlenemez. Ancak kanunun öngördüğü bir zorunluluk dolayısıyla kamu yararına veya resmi olarak verilmiş bir görevin yerine getirilmesi amacıyla işlenebilir."

Yukarıda "kanunun öngördüğü bir zorunluluk" ifadesiyle belirtilen istisna durumlar tam olarak açıklanmadığı için bu bilgilere muhatap olmak zorunda kalınan tüm kişi ve

kurumların erişmesi mümkün olabilecektir. Tasarının TBMM Adalet Alt Komisyonu'nda görüşülmesi sırasında Emniyet, MİT ve Jandarma istihbaratı, "suç ve suçluyla mücadele" gerekçesiyle kamu ve özel kurumlardaki bilgilere erişim ve dosyalama yetkisi isteyince, tartışma büyüdü.

Muhalefet milletvekilleri, bu üç kurumun, vatandaşın psikolojik ve fiziki sağlığından hangi partiyi desteklediğine kadar tüm özel hayat bilgilerine erişip "fişlemesi"ne karşı çıktı. CHP'li İsa Gök "Devlet vatandaşın sevgilisinin kim olduğunu, gay olup olmadığını bile fişleyecek" diye itiraz etti. Komisyon Başkanvekili AKP'li Hakkı Köylü de tartışmalar üzerine toplantılara ara verdi, tüm kurumlardan tasarıya ilişkin tekrar görüş alınmasını istedi.

Tartışılan tasarı, NTVMSNBC haber portalında değerlendirilerek, Türkiye Bilişim Vakfı Genel Sekreteri Behçet Envarlı ile İnternet ve Hukuk Portalı Yürütme Kurulu üyesi Avukat Fikret İlkiz'e soruldu. Envarlı'nın verdiği bilgilere göre, tasarı öyle hazırlanmış ki, istihbarat kurumlarının ayrıca bir yetki istemesine gerek yok, tüm bilgilere zaten erişebilecekler. Fikret İlkiz'e göre de, tasarı bir yandan "yasak" getirirken, diğer yandan o kadar çok "istisna" getiriyor ki, istisnalar kaide olacak.

İlkiz ve Envarlı, tasarıyla oluşturulacak Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun hükümet tarafından oluşturulmasına da itiraz ediyorlar. Kurul üyelikleri için "uzman" olma koşulu aranmadığına, yetkilerinin tam olarak belirlenmediğine dikkat çeken İlkiz ve Envarlı, hükümet tarafından atama ile oluşacak kurulun bağımsız bir denetleme görevi yapamayacağını savunuyorlar.

Türkiye Bilişim Vakfı Genel

Sekreteri Behçet Envarlı'ya göre **“Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı” yasalışırsa, kimse, kendisi hakkındaki bilgilerin korunduğundan emin olamayacak.** Bu kanun kapsamına ırk, din, siyasi görüş ve sağlık bilgilerinin alınmaması gerektiğinin de altını çizen Envarlı, tasarının 7. maddesinde kişisel verilere erişimde “Milli güvenlik ve milli savunmanın sağlanması, suçun önlenmesi veya soruşturulması amacıyla yapılan istihbari hareketlerle ilgili olarak kanundan doğan bir görevin yerine getirilmesi” istisnası getirdiğine dikkat çekerek, bu maddeye göre MİT, Emniyet ve Jandarma birimlerinin kişisel verileri kullanmak için ayrıca talep etmesine gerek olmadığını vurguluyor. Özellikle eleştiride koruma kurulunun görevlerinin anlaşılmadığı, kişilerin bilgisinin korunup korunmadığından emin olamayacağı, emniyet kurumlarının talep etmesine gerek olmadan bilgilere erişebileceği, istisnalar, ırk din sağlık özel hayatın kanunda olmaması gerektiği noktaları göze çarpıyor.

İnternet ve Hukuk Portalı Yürütme Kurulu Üyesi Avukat Fikret İlkiz, “Kişisel Verilerin Korunması” hakkındaki tasarıda, istisnalardaki fazlalığa dikkat çekerek, “Tasarı istisnaları kural yapmaya çok yatkın” diyor.

İlkiz'in önemli bir başka itirazı da, yasayla oluşturulacak Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun yürütme organına, yani hükümete bağlı olması. İlkiz, “Oysa bu kurul devletin kurumu değildir. Üyeleri de devlet memuru zihniyeti ile çalışmamalıdır. Ama ortaya çıkan tablo budur. Bu kurulun yetkilerini kullanması da yeni tartışmalar yaratacaktır” diyor. Eleştiride veri toplamanın meşru yollarla yapılması gerektiği, verilerin aktarımının esas sorun olduğu, istisnalar ve bu istisnalar nedeniyle amaca aykırı açıklamaların sorun yaratacağı, hak ihlallerine zemin hazırlayacağı noktaları göze çarpıyor.

2006 yılında yapılan “Türkiye’de İnternet Konferansı” kapsamında sunulan “Bireysel Gizlilik ve Kişisel Verilere Erişim Hakkı” başlıklı bildiri yasa tasarısının eleştirisini yaparken, konuyla ilgili olarak önemli noktanın ister kamusal makamlar tarafından sağlansın, isterse de özel kişi ve kurumlarca elde edilsin, özel hayatın gizliliği kapsamındaki bir bilginin toplanması ve saklanması ancak söz konusu kişinin rızasına bağlı olması gerektiği, aksi bir durumun her şekilde özel hayatın gizliliğinin ihlali anlamına geleceğini vurguluyor. Konu açısından bilgi edinme başvurusuna konu olabilecek bu türden bilgilerin kişinin rızası sonucu elde edilmiş bile olsa, gizli

kalacağı güvencesiyle kişi tarafından sağlandığını belirtiyor. Bu nedenle toplanma ve saklanmada olduğu gibi, bu türden verilerin kamuya açıklanması, yayılması ve verilmesi ile amacı dışında başka herhangi bir amaçla kullanılması da aynı şekilde özel hayatın gizliliği hakkının ihlali anlamına gelecektir.

Sonuç olarak, **dinleme, internet hareketlerinin ve bilgilerinin kaydedilmesi, kişisel verilerin saklanması, izleme, vb. işlemler bireylerin kişisel hak ve hürriyetlerine yönelmiş, anti demokratik işlemlerdir. Yasa tasarılarının, yasaların kişilerin bireysel hak ve hürriyetleri arttırmaktan ziyade, azaltmaya hatta yoketmeye yönelik üretilmesi de iktidarın demokrasi anlayışını ortaya koyan göstergelerdir.**

Kaynaklar:

"Mahrumiyet Kalkıyor mu?"

"Özel bilginin korunacağından emin olunamaz"

"Avukat İlkiz'e göre istisnalar kaideyi bozacak"

"Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı"

"Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı"

"Bireysel Gizlilik ve Kişisel Verilere Erişim Hakkı"

"Dinleme İşte Böyle Yapılıyor"

"Telefon dinleme tarihe karışıyor"

"The Zfone Project"

"Telefon Dinleme - Telekulak - Tele kulak Programı"

Prof. Dr. Erdener Yurtcan, "Telefon Dinleme" Cumhuriyet Gazetesi-25.06.2008

<http://www.ntvmsnbc.com/news/447748.asp>

<http://www.ntvmsnbc.com/news/447832.asp>

<http://www.ntvmsnbc.com/news/447830.asp>

<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0576.pdf>

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/kisiselveriler.htm>

<http://inet-tr.org.tr/inetconf11/program/38.html>

<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=342704>

http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=sa&haberno=4014

<http://www.zfoneproject.com/>

<http://www.tele-kulak.com/>